

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.31>

УДК 330.3:338.1

*Б. В. Дергалюк,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8791-9121>

*А. М. Роздорожний,
здобувач PhD, Національний технічний Університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-4338-1022>

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

*B. Dergaliuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic
Institute"*

*A. Rozdorozhnyi,
PhD Student, National Technical
University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE REPRODUCTION OF ENTERPRISE ECONOMIC POTENTIAL

Стаття присвячена аналізу та систематизації науково-методичних підходів до оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу підприємств. Визначено основні характеристики організаційно-економічного забезпечення. Обґрунтовано, що як складова управління процесом відтворення економічного потенціалу підприємств оцінювання організаційно-економічного забезпечення має розглядатись через призму відповідних концепцій, науково-методичних підходів та методик. Виявлено відсутність єдиної класифікації до таких підходів та визначено, що з наявних найбільшого поширення набув результативний науково-методичний підхід. При цьому виявлено, що методики та показники можуть варіюватись залежно від цілей та завдань дослідника, його можливостей. На основі проведеного аналізу обґрунтовано можливості адаптації кластерного аналізу, бенчмаркінгу, BSC та підходу на основі комплексного оцінювання ефективності розвитку промислових підприємств в процесі здійснення оцінки ефективності організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу. Також виділено базові принципи, які важливо враховувати при виборі підходу, методик та показників до оцінювання. Визначено, що вибір відповідного підходу чи їх сукупності з урахуванням зазначених принципів може слугувати якісною основою для виявлення «слабких місць» та підвищення адаптивної спроможності підприємств, прийняття раціональних управлінських рішень.

The article is devoted to the analysis and systematization of scientific and methodological approaches to assessing the effectiveness of organizational and economic support for the reproduction of enterprise economic potential. The main characteristics of organizational and economic support are defined. It is substantiated that, as a component of managing the process of enterprise economic potential reproduction, the assessment of organizational and economic support should be considered through the prism of relevant concepts, scientific and

methodological approaches, and methodologies. The absence of a unified classification for such approaches is revealed, and it is determined that among the existing ones, the results-oriented scientific and methodological approach has become the most widespread. At the same time, it is found that methodologies and indicators may vary depending on the goals and objectives of the researcher, and their capabilities. Based on the analysis, the possibilities of adapting cluster analysis, benchmarking, BSC, and a comprehensive assessment approach for the effectiveness of industrial enterprise development in the process of assessing the effectiveness of organizational and economic support for economic potential reproduction are substantiated, as they allow for taking into account industry specifics, the enterprise's life cycle stage, exogenous and endogenous influencing factors, analyzing controlling and controlled subsystems, etc., which is critically important for the correct interpretation of results and the formation of appropriate management decisions. Basic principles that are important to consider when choosing an approach, methodologies, and indicators for assessment are also highlighted, including: reliability, relevance, cost-effectiveness, and convenience of interpreting assessment results, a harmonious combination of quantitative and qualitative indicators aimed at achieving the goals of expanded reproduction of economic potential, industry specifics, and the enterprise's life cycle stage. It is determined that the choice of an appropriate approach or their combination, taking into account these principles, can serve as a high-quality basis for identifying "weak points" and increasing the adaptive capacity of enterprises, as well as making rational management decisions. Directions for further scientific research in the context of the subject of study are identified, including: the integration of digital technologies and big data analytics into the assessment process, the development of dynamic assessment models taking into account the turbulence of the domestic enterprises' operating environment, the improvement of benchmarking methodology with an emphasis on industry specifics, the use of multifactor models that consider ESG criteria, and the further formalization of selected models for assessing the synergistic effect obtained by improving the

interrelationships of organizational and economic support for economic potential reproduction.

Ключові слова: *організаційно-економічне забезпечення, відтворення економічного потенціалу підприємства, кластерний аналіз, бенчмаркінг, розвиток, збалансована система показників, синергетичний ефект, науково-методичний підхід до оцінювання ефективності управління.*

Keywords: *organizational and economic support, reproduction of enterprise economic potential, cluster analysis, benchmarking, development, balanced scorecard, synergistic effect, scientific and methodological approach to assessing management effectiveness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відтворення економічного потенціалу підприємств виступає базисом функціонування та фундаментальною детермінантою їх розвитку. При цьому воно може набувати характеру простого або розширеного, що визначатиме сукупність кількісних та якісних змін в діяльності підприємств, а також характер проходження етапів життєвого циклу, рівень конкурентоспроможності та внесок у розвиток підсистем вищого порядку. Саме тому результативна система управління є критично важливою для забезпечення неперервності виробничих, інвестиційних та інших процесів в діяльності підприємств, їх інноваційної активності та загалом адаптації до динамічних викликів середовища функціонування. Її основу складає відповідне організаційно-економічне забезпечення, яке за своєю суттю має бути орієнтоване на формування, підтримку та коригування умов реалізації відтворювального процесу й забезпечувати адаптивної спроможності й гнучкість підприємств до динамічної дії чинників середовища, у яких відбувається даний процес, а також з урахуванням обраного прогностного проміжку часу на планування своєї подальшої діяльності.

Своєчасне науково обґрунтоване оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення дозволяє завчасно ідентифікувати слабкі місця, прогалини, які не дозволяють підприємствам раціонально за тих чи інших умов управляти процесами формування, використання, перерозподілу ресурсів та можливостей у процесі свого розвитку. Для вітчизняних підприємств, рівень діяльності яких характеризується високим рівнем невизначеності, з одного боку, глибокою соціально-економічною кризою, що набуває загрозливого затяжного характеру в умовах повномасштабного вторгнення, а з іншого, можливостями, які формує прискорений євроінтеграційний процес, питання оцінювання та вдосконалення організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення свого економічного потенціалу набуває важливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сутності відтворення економічного потенціалу підприємств в цілому та його окремих складових присвячено праці Мочерного С.В., Дергалюка Б.В., Кудінової А.В., Стахурської С.А., Лисак О.І., Мельника Л.Г., Лисенка А.М., Коряк А.С., Челомбітько Т.В., Соловйова Ю.О., Нігай О.О., Смірнова О.О., Запорожцевої Л.А. та ін. Окремі аспекти сутності організаційно-економічного забезпечення процесів відтворення та розвитку економічного потенціалу, підприємства в цілому є предметом наукових досліджень Довгань Л.Є., Пономарьової Г.О., Божанової О.В., Болотової О.О., Лакізи В.В., Макаренка М.В. Оцінювання ефективності управління підприємством, процесами відтворення його потенціалу, а також організаційно-економічного забезпечення розглядаються в працях Селезньової Г.О., Іпполітової І.Я., Боковець В.В., Мороз О.О., Краєвської А.С., Пілецької С.Т., Коритько Т.Ю., Пономаренка В.С., Гонtareвої І.В. та ін. Водночас варто відмітити, що переважна кількість наукових публікацій присвячена розкриттю сутності оцінювання управління та організаційно-економічного забезпечення відтворення окремих складових економічного потенціалу підприємств або зосереджується на окремих методиках. З цих позицій важливого значення набуває дослідження існуючих

науково-методичних підходів та обґрунтування тих з них, які в сучасних умовах можуть закладати основу для введення необхідних змін в систему організаційного та економічного забезпечення відтворювального процесу на рівні підприємств для формування найбільш ефективного інструментарію до нарощення їх адаптивної спроможності й гнучкості в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є критичний огляд та систематизація науково-методичних підходів до оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу, а також надання на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх застосування суб'єктами господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтворення економічного потенціалу є складним динамічним безперервним процесом, який базується на використанні відповідних механізмів управління та системи організаційно-економічного забезпечення і є результатом прийняття й реалізації управлінських рішень на всіх рівнях та етапах життєвого циклу підприємства щодо формування умов найбільш раціонального комбінування економічних ресурсів та можливостей в процесі їх залучення, використання, акумулювання й реалізації для досягнення поставлених перед підприємством стратегічних та тактичних цілей з урахуванням впливу екзогенних та ендогенних чинників конкретному просторово-часовому континуумі [1]. Адаптивна спроможність, яка формується за відповідного організаційно-економічного забезпечення відтворювального процесу може набувати стратегічного та тактичного, пасивного, активного, комплексного чи часткового характеру. В основі вона має містити орієнтацію на збалансування інтересів різних груп стейкхолдерів й забезпечення розширеного відтворення економічного потенціалу.

До внутрішніх компонентів організаційного забезпечення можна віднести організаційну структуру управління, підсистеми управлінського функціоналу, інформаційно-аналітичне та кадрово-інтелектуальне

забезпечення, організаційну культуру, нормативно-методичне й правове забезпечення. Воно відображає організаційну спроможність системи управління підприємством формувати передумови для відтворення його економічного потенціалу, а до економічного – техніко-технологічне, інноваційне, фінансово-інвестиційне забезпечення. В його основі лежить інституційне підґрунтя, яке базується на статутних документах, фінансовій та інших видах політик, положень, нормативів, планів, програм, прогнозів, алгоритмів тощо.

Організаційно-економічне забезпечення відтворення економічного потенціалу підприємства безпосередньо пов'язане з особливостями та умовами реалізації всього спектру складових управління даним процесом, а також відповідною його організацією. Виділимо наступні особливості організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу підприємств (рис. 1).

Відповідно оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення є складовою оцінювання ефективності управління відтворенням економічного потенціалу. У науковій літературі представлено широкий спектр концепцій, підходів та показників оцінювання управління (як системи, як процесу, як результату). У їх основу закладено різні класифікаційні ознаки. Зокрема, серед них можна виділити наступні: ступінь збільшення ефекту, методика оцінювання, просторо-часовий проміжок, на який орієнтоване оцінювання, отримані результати, види або сфери здійснення економічної діяльності, тип та масштаби суб'єктів господарювання, врахування чинника взаємодії із середовищем та інші. Найбільшого розповсюдження у науковій літературі набули такі концепції ефективності управління, як: системна, цільова, функціональна, композиційна, балансу інтересів [5]. Вони визначають і відповідні підходи до оцінювання ефективності процесу управління чи його складових.

цільове спрямування

- розробляється й застосовується відповідно до цілей та завдань діяльності підприємства на різну часову перспективу

урахування динаміки впливу та структури чинників середовища функціонування підприємства та наявного економічного потенціалу

- безпосередня реалізація підходів, методів, принципів та інструментів організаційно-економічного забезпечення базується на аналізі й оцінюванні даних щодо наявного ресурсного забезпечення за складовими економічного потенціалу та наявних чи потенційних можливостей в розрізі ідентифікованих екзогенних і ендогенних чинників конструктивного й деструктивного впливу

характер та особливості процесу прийняття рішень, стиль управління, організаційна культура тощо (інституційні норми розвитку підприємства)

- частина внутрішнього організаційного забезпечення, а також способи координації ресурсних потоків тощо визначаються інституційними, часто усталеними практиками та підходами й підкреслюють їх особливості

об'єктно-процесна природа спрямування

- організаційно-економічне забезпечення розробляється й використовується під відповідні об'єкти чи процеси, які можуть набувати форм програм, портфелів, проєктів, бізнес-процесів чи їх системи тощо

ресурсна обумовленість

- розроблення, застосування чи зміна тих чи інших складових організаційно-економічного забезпечення завжди вимагає використання фінансово-матеріальних чи нематеріальних ресурсів, водночас доцільність їх залучення повинна бути оцінена та економічно обґрунтована (виправдана)

орієнтація на збалансування інтересів стейкхолдерів

- підсистеми та елементи організаційно-економічного забезпечення за своєю суттю та у процесі використання відображають прагнення дійти балансу інтересів ключових зацікавлених сторін

адаптивність

- під впливом середовища функціонування та в міру проходження етапів життєвого циклу підприємства, стану складових економічного потенціалу забезпечення буде змінюватись, враховуючи зміни в них

**Рис. 1. Особливості організаційно-економічного забезпечення
відтворення економічного потенціалу підприємств**

Джерело: Уточнено на основі [1 -4].

Макаренко М. виділяє серед підходів до оцінювання ефективності управління стратегічний, управлінський, правовий, інституційний, соціальний, вартісний, інтеграційний та підхід з позицій економічної теорії [3]. Селезньова Г. та Іпполітова І. вказують, що підходи до оцінювання ефективності управління часто характеризуються або акцентом на діяльність підприємства в цілому або ж на окремих складових управління. Водночас на їх думку, оцінювання ефективності управління має виходити з позицій наявності керуючої (виділена дослідниками як пріоритетна для оцінювання) та керованої підсистем. А також, з чим ми погоджуємось, оцінювання має здійснюватися шляхом обґрунтування тих елементів, що складають систему управління та безпосередньо чинять вплив на неї [6].

Боковець В., Мороз О. та Краєвська А. вказують, що найбільшого поширення набули такі підходи, як: інтегральний (в основі лежить методика узагальнюючих показників для охоплення сукупності важливих аспектів управлінської діяльності підприємства), часовий (в основі лежить принцип оцінювання ефективності для різних проміжків часу та показників критеріїв, що її характеризують) та рівневий (в основі лежить принцип оцінювання індивідуальної, групової та організаційної ефективності). При цьому методики, які застосовуються в процесі оцінювання можуть базуватись на використанні кількісних, якісних показників, теорії нечітких множин [7]. Пілецька С. та Коритько Т. у своєму дослідженні аналізують ресурсний, системний та комплексний підходи, вказуючи на вагомість останнього, а також виділяють відповідні методи оцінювання: порівняння, групування, рейтингування, факторного аналізу, ранжування, матричні, нечіткої логіки, експертних оцінок, нейронних мереж, імітаційного моделювання, математичного програмування, аналітичної геометрії, нечітких множин та ін. [8, с. 102; 104-105].

Яремко І. у своєму дослідженні розглядає підхід до оцінювання ефективності управління потенціалом підприємств та виділяє серед іншого методики, що базуються на використанні інтегральних показників. Автор

акцентує увагу на тому, що таке оцінювання через призму «синергетичної характеристики економічних ресурсів інтегральним показником» витікає з прагнення знайти оптимальні параметри одночасно з позицій зростання віддачі показників, які характеризують використання ресурсів, а також з позицій мінімізації фінансового ризику [9, с. 13-14]. Погоджуємось, що оцінювання окремих підсистем, складових управління потенціалом обмежує результативність на основі отриманих висновків приймати стратегічні управлінські рішення, які б забезпечували збалансований розвиток підприємства. Водночас, на наш погляд, мова має йти про всю сукупність ризиків матеріального й нематеріального (репутаційного) характеру, а також враховувати ресурси та можливості, умови, в яких відбувається їх формування, використання, акумулювання тощо, що дозволить об'єктивно та повно оцінити результативність управлінських рішень, орієнтованих на забезпечення відтворення економічного потенціалу.

Водночас, якщо зважати на практичне застосування тих чи інших науково-методичних підходів до оцінювання ефективності управління в цілому та організаційно-економічного забезпечення зокрема, то найбільшого застосування на практиці здобули ті з них, які в своїй основі містять оцінювання за результатами. Не останню роль у виборі саме цього підходу відіграє можливість отримання повної інформаційної бази щодо відповідних показників відтворення потенціалу і не лише на рівні одного підприємства, а й у порівнянні з конкурентами. Цікавим в цьому контексті є запропонований Пономаренком С. та Гонтаревою І. у [10] підхід комплексного оцінювання ефективності розвитку промислових підприємств. Даний підхід базується на поєднанні класичної й неокласичної економічної, а також теорій менеджменту і систем, еволюціонізму, інституціоналізму з доповненням інформатики та кваліметрії. У запропонованому підході суб'єктами оцінювання виступають стейкхолдери підприємства з урахуванням параметру пріоритетності (сила впливу та інтерес), об'єктом – системи організованої складності, предметом – повний цикл створення економічних ефектів, а

результатом оцінювання – забезпечення умов довгострокового розширеного відтворення (розвитку) [10, с. 78-79]. При цьому, на наш погляд, автори досить ґрунтовно підходять до розкриття сутності процесу та методичних підходів і показників оцінювання, акцентуючи увагу на оцінюванні наявного потенціалу й результативності, функціональної організованості, системної ефективності розвитку на основі багатофакторного аналізу, методу ієрархій, імітаційного моделювання та ін., одночасно беручи до уваги як керуючу, так і керовану підсистему.

Якщо говорити про поняття розвитку на рівні підприємства, то його визначення досить вдало розкриває Занора В., який розглядає його через призму чотирьох рівнів: науково-теоретичного, методологічного, методичного та прикладного (рис. 2) [11].

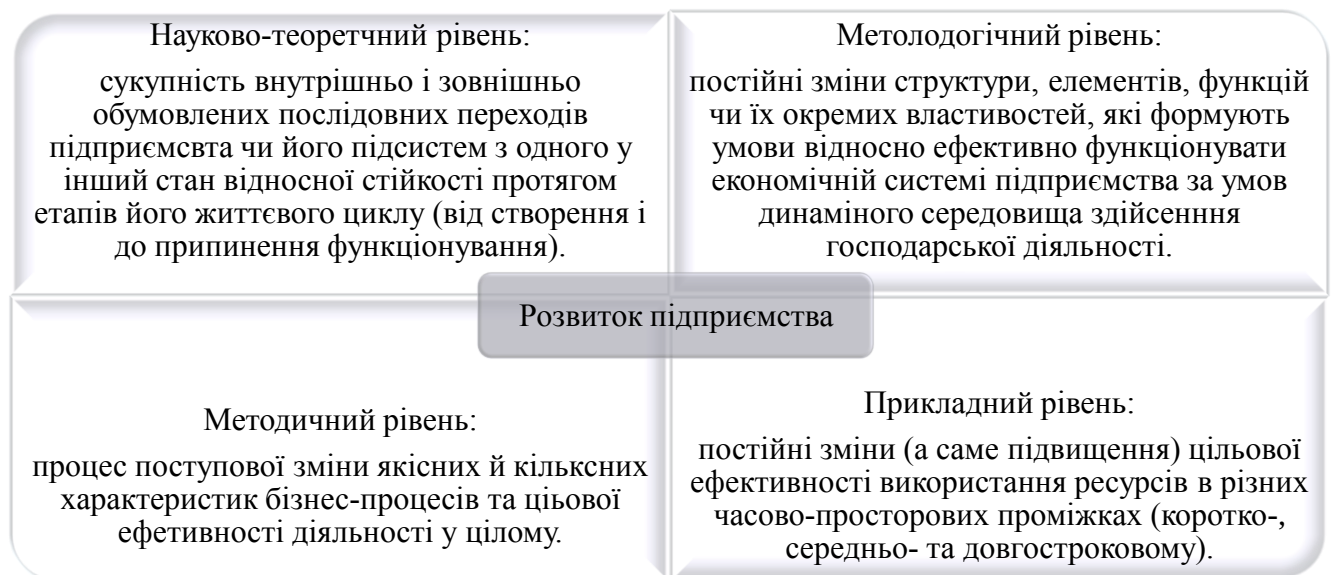

Рис. 2. Рівні визначення поняття «розвиток підприємства» за Занорою В.

Джерело: Побудовано на основі [11].

Окремі характеристики процесу розвитку підприємства та його напрямів також предметно розглянуті в дослідженнях Тешевої Л., Дуки А., Єременка В. та ін. [12-14], які вказують на те, що розвиток може розглядатись і через призму прогресу і через призму регресу, а його напрямок може бути визначений як зворотними, так і незворотними якісними, кількісними й

структурними змінами. З цих позицій можемо визначити, що відтворення економічного потенціалу як безперервний процес, що відбувається під впливом дії екзогенних та ендогенних чинників середовища є основою розвитку підприємства, а його сутнісні властивості визначають напрям та тип розвитку. При цьому взаємозв'язок відтворення економічного потенціалу та розвитку підприємства є взаємним, оскільки вихід на новий етап розвитку буде супроводжувати відповідні зміни у тактиці та стратегії управління та формування організаційно-економічного забезпечення самого відтворювального процесу. Таким чином можемо визначити, що підхід, запропонований у дослідженні [10] може бути адаптований до оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення економічного потенціалу підприємств.

Широкого вжитку в сучасній теорії потенціалу та управління ним набув підхід на основі системи збалансованих показників (BSC). У роботі [15, с. 252], на наш погляд досить точно зазначено, що BSC дозволяє забезпечити «функцію зворотного зв'язку між стратегією та показниками економічної діяльності». Варто також вказати, що підхід на основі BSC враховує не лише показники, які оцінюють результати, а й ті, які призводять до них, що сукупно дозволяє оцінювати одночасно і керовану і керуючу підсистеми підприємства. Крім того, він орієнтований на підтримання сталого розвитку підприємства та врахування інтересів ключових стейкхолдерів, а також охоплює всі підсистеми економічного потенціалу підприємства. З цих позицій підхід BSC не лише дозволяє оцінити результуючі показники підсистем економічного потенціалу, а й їх ієрархічну (міжрівневу) й безпосередньо внутрішню рівневу збалансованість, вплив організаційно-економічного забезпечення на їх стан та динаміку у процесі відтворення.

На увагу заслуговує підхід до оцінювання, запропонований Островською О., яка на основі порівняння альтернативних підходів до оцінювання на базі BSC запропонувала авторський підхід, що поєднує BSC

та EVA [16, с. 39] як альтернативний спосіб визначення дієвості стратегії розвитку підприємства.

З позицій предмету даного дослідження цікавим також є підхід, викладений Щебелем А.. Автор вказує на те, що реалізація відповідних управлінських рішень з використанням інструментарію організаційного забезпечення по відношенню до раціональної реалізації потенціалу підприємства вимагає свого моніторингу та коригування, що може забезпечуватись використанням підходів, орієнтованих на формування системи цілей та методів їхнього досягнення, що мають корелювати з показниками стану потенціалу підприємства (наприклад, Ambite) та факторного аналізу, зокрема, за підходами BSC, MBO, KPI [17]. За такого підходу формуються умови підвищення ефективності реалізації управлінських рішень в процесі управління потенціалом підприємства.

Гонтарева І. у своїх дослідженнях приходить до висновку, що в процесі розвитку підприємства відтворювальні процеси (цикли) можуть набувати характеру неузгодженості, що вимагає їх своєчасного узгодження для досягнення цілей і завдань, які перед ним стоять, тобто забезпечення ефективного функціонування та розвитку. В цьому контексті дослідниця пропонує методику оцінювання своєчасності, яка враховує відтворювальні цикли основних факторів виробництва промислового підприємства, а також достатній прибуток, який би забезпечував його сталий розвиток [18]. Такий підхід, на нашу думку, може бути використаний для оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення економічного потенціалу підприємств за результатами, в т.ч. у адаптованому вигляді відповідно до видів чи масштабів їх діяльності.

Наведені підходи виступають об'єктивним еволюційним удосконаленням наявних підходів до оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення та загалом процесу управління відтворенням економічного потенціалу підприємств. Вони переважно орієнтовані на пошук рішень щодо підвищення ефективності на

стратегічному рівні (коригування стратегії та на її основі тактики) за результатами.

Досить цікавим підходом, який може бути використаний для оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення та загалом управління відтворенням економічного потенціалу підприємств за результатами, є кластерний. Так, Шура Н. та Поліщук І. пропонують виходити з принципу природної кластеризації при оцінюванні економічного потенціалу корпоративних підприємств за інтегральним показником, що, на їх думку, дозволяє отримати об'єктивні результати та відслідкувати групи об'єктів, «найбільш наближені один до одного» [19, с. 3]. В даному контексті слід зазначити, що автори враховують вплив системи корпоративного управління на економічний потенціал, тобто відповідного організаційно-економічного забезпечення, нівелюючи при цьому людський (суб'єктивний) чинник оцінювання. Крім того, вказаний підхід дозволяє відійти від штучно сформованих підсистем (структурних компонентів) економічного потенціалу, що в різних дослідженнях можуть відрізнятись. Запропонований підхід також враховує стан середовища діяльності підприємства та його вплив на процес відтворення економічного потенціалу, галузеві особливості й етап життєвого циклу. На нашу думку, в умовах, в яких наразі перебувають вітчизняні підприємства, така особливість відіграє суттєву роль, оскільки дозволяє якісно коректно інтерпретувати результати оцінювання та пропонувати відповідні управлінські рішення.

Ще одним підходом, на який вважаємо за доцільне зробити акцент в контексті предмету дослідження, є бенчмаркінговий. Цей підхід дозволяє порівняти ефективність організаційно-економічного забезпечення по відношенню до показників відтворення економічного потенціалу підприємства з тими, які воно вважає передовими в галузі, регіоні тощо та на цій основі удосконалювати ті чи інші елементи організаційно-економічного забезпечення в процесі реалізації цілей діяльності підприємства. При цьому він може бути застосований як по відношенню до окремих підсистем

економічного потенціалу та організаційно-економічного забезпечення їх відтворення, так в цілому до системи або процесу організаційно-економічного забезпечення (залежно від цілей оцінювання).

При цьому варто наголосити, що оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення економічного потенціалу незалежно від підходу вимагає дотримання низки принципів, а також кроків, які дозволять отримати релевантний, достовірний результат, який буде основою для прийняття раціональних рішень менеджментом підприємства на усіх рівнях та буде орієнтований на досягнення цілей розширеного відтворення економічного потенціалу. Серед таких при виборі підходу та показників оцінювання варто виділити врахування етапу життєвого циклу підприємства, тобто ступеня його зрілості, масштабів діяльності, типу організації, адже вони впливають на рівень розвиненості та комплексності, складності самого організаційно-економічного забезпечення, що використовується в процесі управління. Система показників, які беруться за основу оцінювання має враховувати як параметри керованої, так і керуючої підсистем, виходити з переважання кількісних методів, над якісними, а також насамперед результуючих показників, що формують повну та об'єктивну інформаційну базу оцінки. Також має бути враховано часовий горизонт, адже показники можуть характеризувати як стратегічні, так і тактичні пріоритети відтворювального процесу. Крім того, варто враховувати також принцип економічності, який дозволяє визначити баланс між витраченими на оцінювання ресурсами, задіяними для його проведення організаційними елементами та отриманими для удосконалення організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення економічного потенціалу висновками, прогнозами, рекомендаціями (базис для прийняття управлінських рішень). Варто врахувати, що підхід, який використовується до оцінювання, а також отримані результати повинні бути зручними до застосування та інтерпретації суб'єктами, які здійснюють оцінювання та/або використовують результати для прийняття відповідних управлінських

рішень щодо внесення змін в елементи організаційно-економічного забезпечення. Не менш важливого значення у процесі оцінювання, висновки та результати якого виступають основою для удосконалення відповідного організаційно-економічного забезпечення є врахування всієї системи чинників впливу на процес відтворення потенціалу.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Відтворення економічного потенціалу базується на використанні відповідного організаційно-економічного забезпечення, яке виступає основою планування, прийняття та реалізації управлінських рішень. З метою забезпечення розширеного відтворювального процесу організаційно-економічне забезпечення вимагає свого оцінювання та удосконалення. Аналіз наявних у науковій літературі підходів дозволив дійти висновку, що серед них найбільшого поширення набули ті, що містять в основі результуючі показники, оскільки останні формують масив повної, об'єктивної, кількісно вимірюваної інформативної бази. Водночас представлені у даному дослідженні підходи потребують своєї подальшої адаптації з метою використання в якості оцінювання організаційно-економічного забезпечення саме процесу відтворення економічного потенціалу підприємств. Серед таких підходів, які в контексті предмету дослідження можуть бути адаптовані та використані підприємствами для удосконалення організаційно-економічного забезпечення процесу відтворення економічного потенціалу найбільш доцільними визначено кластерний аналіз, бенчмаркінг, BSC, комплексного оцінювання ефективності розвитку промислових підприємств.

У процесі дослідження визначено, що обраний підхід до оцінювання має гармонійно поєднувати кількісні та якісні показники, обрані з урахуванням просторово-часового континууму та прогнозних горизонтів, цілей діяльності підприємства й вектору впливу чинників середовища діяльності підприємства.

Подальші наукові розвідки в даному напрямку будуть зосереджені на удосконаленні методології оцінювання та виборі тих із виділених наукових підходів, які стануть основою не лише для своєчасного та об'єктивного виявлення «слабких місць» в організаційно-економічному забезпеченні процесу відтворення економічного потенціалу, а дозволять вносити відповідні коригування для нарощення адаптивної спроможності й гнучкості у процесі розвитку у відповідних умовах середовища, перетворюючи загрози та недоліки на переваги й можливості. В цьому контексті цікавими можуть бути подальша інтеграція цифрових технологій та аналітики великих даних у процес оцінювання, розроблення динамічних моделей оцінювання з урахуванням турбулентності середовища діяльності вітчизняних підприємств, удосконалення методики бенчмаркінгу з акцентами на галузеву специфіку, використання багатфакторних моделей, які враховують ESG-критерії та подальша формалізація обраних моделей для оцінювання синергетичного ефекту, отриманого при удосконаленні взаємозв'язків організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу. Це дозволить поглибити як теоретичну, так і практичну цінність науково-методичних підходів оцінювання ефективності організаційно-економічного забезпечення відтворення економічного потенціалу.

Література

1. Дергалюк Б. В., Роздорожний А. М. Правове забезпечення відтворення економічного потенціалу підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2024. № 31. С. 28-33. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/324293/314389>
2. Болотова О. О. Сутність організаційно-економічного забезпечення ефективності менеджменту персоналу. *Управління розвитком*. 2018. № 2 (192). С. 119-125. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33039/1/%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

3. Макаренко М. В. Формування механізму управління ефективним функціонуванням підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 126-135.

4. Черноіванова Г. С. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваціями та інноваційною працею : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М. 2018. 284 с. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26281/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%98%D0%AF_%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%9E%D0%98%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%99.pdf

5. Гуралюк А. Г. Концепції оцінки ефективності управління навчальним закладом. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/8.pdf

6. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Оцінювання ефективності системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.52>

7. Боковець В. В., Мороз О. О., Краєвська А. С. Оцінка ефективності управління підприємствами в конкурентному середовищі. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 2. С. 97-109. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42514/%d0%9e%d0%a6%d0%86%d0%9d%d0%9a%d0%90%20%20%d0%95%d0%a4%d0%95%d0%9a%d0%a2%d0%98%d0%92%d0%9d%d0%9e%d0%a1%d0%a2%d0%86.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

8. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5. С. 100-106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-5-17>.

9. Яремко І. І. Критерії ефективності управління потенціалом суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 4. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_4_4/012-014.pdf

10. Пономаренко В. С., Гонтарева І. В. Методологія комплексного оцінювання ефективності розвитку підприємств: монографія. За заг. ред. докт. екон. наук, проф. Пономаренка В. С. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 404 с. URL:

<https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/11912/1/2015%20%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%20%D0%A1.,%20%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0%20%D0%86.%20%D0%92..pdf>

11. Занора В. Розвиток підприємства: сутність, форми, види. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6 (61). URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu.

12. Тешева Л. В. Науково-теоретичний зміст поняття «розвиток» в економічній науці. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 32-38. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-32_38.pdf

13. Дука А. П. Сутнісні ознаки та природа інноваційного розвитку національної економіки. *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 37-43.

14. Єременко В. Г. Основи соціальної економіки: Популярний курс. Київ. МАУП, 1997. 168 с.

15. Martynenko M., Lysytsia N., Polyakova Ya., Bolotova O. Assessment of economic activity of enterprise based on the balanced scorecard. *Фінансово-кредитна діяльність: Проблеми теорії і практики*. 2020. № 4 (35). С. 248-257. DOI:10.18371/fcaptp.v4i35.222076.

16. Островська О. А., Пехотіна В. Г. Альтернативні Системи збалансованих показників в інноваційному розвитку вітчизняного підприємництва. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 2(189). С. 35-41. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/226626>

17. Щебель А. І. Моніторинг і регулювання управлінських рішень щодо реалізації потенціалу підприємства. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE*. 2020. DOI: 10.36074/2663-4139.09.07.

18. Гонtareва І. В. Погодженість відтворювальних циклів ефективності діяльності підприємства. *Економіка розвитку*. 2014. № 2 (70). URL:

<https://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7182/1/%d0%93%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%b0.pdf>

19. Шура Н. О., Поліщук І. Г. Використання потенціальних кластерів в оцінці економічного потенціалу підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.106.

References

1. Derhaliuk, B.V. and Rozdorozhnyj, A.M. (2024), "Legal support for the reproduction of the economic potential of enterprises in the context of European integration", *Ekonomichnyj visnyk NTUU «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut»*, vol. 31, pp. 28-33, available at: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/324293/314389> (Accessed 25 July 2025).

2. Bolotova, O.O. (2018), "The essence of organizational and economic support for the effectiveness of personnel management", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 2 (192), pp. 119-125, available at: <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33039/1/%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> (Accessed 25 July 2025).

3. Makarenko, M.V. (2015), "Formation of the mechanism of management of the effective functioning of the enterprise", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol 1, pp. 126-135.

4. Chernoiivanova, H.S. (2018), *Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia upravlinnia innovatsiiamy ta innovatsiinoiu pratseiu* [Organizational and economic support for the management of innovations and innovative work], FOP Liburkina L.M., Kharkiv, Ukraine, available at: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26281/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%98%D0%AF_%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%9E%D0%98%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%99.pdf (Accessed 25 July 2025).

5. Huraliuk, A.H. (2010), "Concepts of assessing the effectiveness of educational institution management", available at: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/8.pdf (Accessed 25 July 2025).

6. Seleznova, H. and Ippolitova, I. (2020), "Evaluation of the enterprise management system efficiency", *Efektyvna ekonomika*, vol. 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.52>

7. Bokovets', V.V. Moroz, O.O. and Kraievs'ka, A.S. (2023), "Assessment of the effectiveness of enterprise management in a competitive environment", *Innovation and Sustainability*, vol. 2, pp. 97-109, available at: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42514/%d0%9e%d0%a6%d0%86%d0%9d%d0%9a%d0%90%20%20%d0%95%d0%a4%d0%95%d0%9a%d0%a2%d0%98%d0%92%d0%9d%d0%9e%d0%a1%d0%a2%d0%86.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 25 July 2025).

8. Pilets'ka, S.T. and Koryt'ko, T.Yu. (2018), "Efficiency of enterprise management, approaches and methods for its assessment", *Problemy systemnoho pidkholdu v ekonomitsi*, vol. 5, pp. 100-106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-5-17>.

9. Yaremko, I.I. (2010), "Criteria for the effectiveness of managing the potential of business entities", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 4, no. 4, available at: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_4_4/012-014.pdf (Accessed 25 July 2025).

10. Ponomarenko, V.S. and Hontarjeva, I.V. (2015), *Metodolohiia kompleksnoho otsiniuvannia efektyvnosti rozvytku pidpriemstv* [Methodology for comprehensive assessment of the effectiveness of enterprise development], KhNEU im. S. Kuznetsia, Kharkiv, Ukraine, available at: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/11912/1/2015%20%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%20%D0%A1.,%20%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0%20%D0%86.%20%D0%92..pdf> (Accessed 25 July 2025).

11. Zanora, V. (2019), "Enterprise development: essence, forms, types", Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk, vol. 6 (61). https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu.
12. Tiesheva, L.V. (2020), "Scientific and theoretical content of the concept of "development" in economic science", Biznes Inform, vol. 12, pp. 32-38, available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-32_38.pdf (Accessed 25 July 2025).
13. Duka, A. P. (2013), "Essential features and nature of innovative development of the national economy", Innovatsijna ekonomika, vol. 8, pp. 37-43.
14. Yeremenko, V. H. (1997), Osnovy sotsial'noi ekonomiky: Populiarnyj kurs [Fundamentals of social economy: Popular course], MAUP, Kyiv, Ukraine.
15. Martynenko, M., Lysytsia, N., Polyakova, Ya. and Bolotova, O. (2020), "Assessment of economic activity of enterprise based on the balanced scorecard", Finansovo-kredytna diial'nist': Problemy teorii i praktyky, vol. 4 (35), pp. 248-257. DOI:10.18371/fcaptp.v4i35.222076.
16. Ostrovs'ka, O.A. and Piekhotina, V.H. (2017), "Alternative Balanced Scorecard Systems in the Innovative Development of Domestic Entrepreneurship", Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 2(189), pp. 35-41 , available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/226626> (Accessed 25 July 2025).
17. Schebel', A.I. (2020), "Monitoring and Regulation of Management Decisions Regarding the Realization of the Enterprise's Potential", ΛΟΗΟΣ. ONLINE. DOI: 10.36074/2663-4139.09.07.
18. Hontareva, I.V. (2014), "Conformity of Reproductive Cycles of Enterprise's Efficiency", Ekonomika rozvytku, vol. 2 (70) , available at: <https://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7182/1/%d0%93%d0%be%d0%bd%d1%82%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%b0.pdf> (Accessed 25 July 2025).
19. Shura, N. and Polishchuk, I. (2021), "The using of potential clusters in estimation of economic potential of enterprises", Efektyvna ekonomika, vol. 4. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.106.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2025 р.